

Nr 128.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom; givna Stockholms slott den 27 februari 1948.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

Sammanfattning.

För inlösen av Bogesunds egendom äskas ett anslag å 12 900 000 kronor. Med hänsyn till att de framtida behoven av mark på egendomen icke kunna överblickas framläggas icke någon slutgiltig plan för egendomens utnyttjande. Däremot föreslås att jord- och skogsbruket iståndsättes och att viss del av egendomen avses för jordbrukets försöksverksamhet. Därigenom lämnas möjligheterna öppna att använda egendomen som fritidsområde och att i framtiden disponera den på sätt som då kan befinnas lämpligast.

För upprustning av egendomen hemställes för budgetåret 1948/49 om ett anslag å 1 000 000 kronor.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 februari 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om anslag för inlösen och iståndsättande av Bogesunds egendom samt anför därvid följande.

Inledning.

Bogesunds egendom är belägen i Östra Ryds socken av Stockholms län på ett avstånd av 29 kilometer från Stockholm. I nordväst gränsar egendomen utefter en omkring 2 kilometer bred landremsa till egendomen Rydboholm, men är i övrigt helt omgiven av vatten och har en strandlinje av omkring 55 kilometers längd. Till egendomen höra även områden i angränsande vatten jämte ett flertal holmar och skär. Med undantag av Bogesunds slott samt gårdsbyggnaden vid huvudgården och underlydande gårdar är egendomen i stort sett obebyggd med undantag för ett mindre område, Karlsudd, varå finnas 45 tomter, bebyggda med enskilda personer tillhöriga villor.

Egendomens areal utgör i runt tal 3 350 hektar, varav

åker och annan odlad jord.....	ca	680	ha
naturlig äng.....	»	60	»
skogsmark.....	»	2 520	»
insjöar och vattendrag.....	»	20	»
övrig mark (vägar, byggnadstomter, impediment m. m.)	»	70	»
		<hr/>	
		ca	3 350 ha

Beträffande egendomens beskaffenhet torde jag få hänvisa till den såsom bilaga A vid Kungl. Maj:ts proposition nr 111/1946 fogade redogörelsen för vissa egendomen berörande förhållanden.

Genom beslut den 30 mars 1946 förordnade Kungl. Maj:t med stöd av lagen om tvångsinlösen av vanhävdad jordbruksegendom, att egendomen skulle mot lösen avstås till kronan och att domänstyrelsen skulle för kro-

nans räkning taga egendomen i besittning sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats. Löseskillingen bestämdes därefter av expropriationsnämnden till 11 606 103 kronor. Å detta belopp skulle utgå ränta med sex procent för år från den dag egendomen togs i besittning, eller den 30 mars 1946. Löseskillingen nedsattes av domänstyrelsen den 28 januari 1948, därvid räntan uppgick till 1 272 802 kronor 63 öre, varför sammanlagt utbetalades 12 878 905 kronor 63 öre, vilka medel förskötterades från domänverkets markinköpsfond.

Den 24 maj 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla fyra sakkunniga för att verkställa utredning rörande dispositionen av egendomen. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades såsom sakkunniga generaldirektören B. H. von Stockenström, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren K. Hj. Gustafson i Dädesjö, arkitekten N. O. T. Åkesson och ämnesläraren vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, agronomen K. A. Örborn.

Med skrivelse den 11 december 1947 ha de sakkunniga, vilka antagit benämningen Bogesundsutredningen, överlämnat betänkande i ämnet.

Över betänkandet ha utlåtanden avgivits av statskontoret, kammarkollegium, lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, byggnadsstyrelsen, 1945 års markkommission, Lidingö stad, Stockholms stad, Vaxholms stad, Östra Ryds kommun och statens fritidsnämnd.

Utredningen.

Utredningen uppehåller sig till en början vid egendomens *vägar och kommunikationer* samt konstaterar, att man numera landvägen med tåg och omnibus kan från Stockholm nå egendomens centrala delar efter en restid av ungefär en timme.

Sedan gammalt ha emellertid planer förelegat på att leda landförbindelsen till Bogesundslandet och Vaxholm över Lidingön, varvid en bro skulle byggas över Askrikefjärden. En sådan bro måste emellertid, framhåller utredningen, bliva ett betydande och dyrbart företag, enär en stor del av sjötrafiken till Stockholm går genom Askrikefjärden och denna därför måste hållas öppen för alla slags mastade fartyg. Bron måste därför utföras antingen som högbro eller med en rörlig genomfartsdel för fartygen. Den minsta brolängden över fjärden skulle bliva omkring 900 meter och vattendjupet cirka 20 meter. Om broförbindelsen lades över Tallholmen och Storholmen, skulle det erfordras två broar om respektive 400 och 500 meter. Kostnaderna för en bro mellan Haga å Bogesundslandet och Sotudden vid Bosön å Lidingölandet — utförd som balkbro, 26 meter bred med dubbelspårig förortsbana, körbana, cykel- och gångbanor samt med en segelfri höjd av 26 meter — har av Aktiebolaget Vattenbyggnadsbyrån uppskattats till 17—20 milj. kronor.

Genom en sådan bro skulle den nuvarande vägförbindelsen mellan Stockholm och Vaxholm förkortas från 41 till 22 kilometer. Utredningen fram-

håller emellertid, att det nuvarande trafikbehovet icke på långt när kan anses motivera ett så dyrbart byggnadsföretag. Vid årsskiftet 1946/47 utgjorde sålunda folkmängden i Vaxholms stad 2 952 och i Östra Ryds kommun 672 personer, därav endast 119 inom Bogesundsområdet. Under sommarmånaderna uppgivas dock 6 000 personer vara bosatta inom Vaxholm med närmaste omnejd.

Utredningen påpekar, att inom Stockholmsförorternas regionplaneförbund planer föreligga att omlägga landvägen från Stockholm till Vaxholm, varigenom denna skulle förkortas med omkring fem kilometer. Möjligheter ha också antytts att vid större exploatering av Bogesundslandet anlägga vägar för att möjliggöra bättre kommunikation med dess olika delar. Utredningen har också undersökt möjligheten att genom en bro över Helsund förkorta samfärdslederna till de västra delarna av området samt uppgiver, att domänstyrelsens väg- och vattenbyggnadskontor kostnadsberäknat en sådan bro till 30 000 kronor. Iståndsättandet av de enskilda vägarna inom området skulle enligt utredningen draga en kostnad av omkring 153 000 kronor.

Utredningen har härefter till behandling tagit upp vissa projekt till exploatering av egendomen samt redogör för ett av Aktiebolaget Vattenbyggnadsbyrån och ett av ingenjören Hjalmar Cederström uppgjort förslag.

Vattenbyggnadsbyråns stadsplaneavdelning har, på begäran av domänstyrelsen, år 1946 utfört värdering av Bogesunds egendom ur exploateringsynpunkt från utgångspunkter att största möjliga ekonomiska utbyte av egendomen skulle erhållas. Byrån har därvid arbetat med två alternativ. Det första avser ordnande av permanent bostadsbebyggelse på de västra och närmast Stockholm belägna delarna av egendomen, medan de längre bort belägna skulle utnyttjas för fritidsbebyggelse av sportstugekaraktär. Permanentbebyggelsen, som förutsätter ordnandet av broförbindelse över Askrikefjärden samt en ny bro mellan Lidingön och Stockholm, har antagits böra omfatta dels ett område av 680 hektar för hyreshus, radhus och enfamiljshus, inrymmande cirka 32 000 personer, och dels ett område om 220 hektar utmed Askrikefjärden för högklassig villabebyggelse å cirka 650 tomter med en medelareal av 2 000 kvadratmeter. Med hänsyn till svårigheterna att snabbt lösa frågan om nämnda trafikled har byrån beräknat, att exploateringen för denna bebyggelse kan ske tidigast under perioden 1960—1970.

Fritidsbebyggelsen har enligt nämnda värdering antagits böra omfatta tio områden av sammanlagt cirka 785 hektar, inrymmande sportstugor å omkring 1 600 tomter med en medelareal av 2 700 kvadratmeter. Denna exploatering har antagits börja omedelbart och vara avslutad under år 1956. Kvadratmeterpriset på tomtmarken har byrån beräknat för radhus till 11 å 12 kronor, för enfamiljshus till 7 å 8 kronor samt för området utmed Askrikefjärden till 8 å 9 kronor. Inom områdena för fritidsbebyggelse har beräknats ett tomtpreis av en krona å en krona 75 öre per kvadratmeter.

De kostnader för broförbindelsen som belöpa å exploatören har byrån beräknat skola uppgå till 11,2—12,6 milj. kronor. Kostnaderna för erforderliga gator och vägar ha också påförts exploatören medan avloppsledningar där-

emot endast upptagits i fråga om de för permanentbebyggelse avsedda områdena.

Enligt det andra alternativet har, framhåller utredningen, vattenbyggnadsbyrån räknat med enbart fritidsbebyggelse å sjutton områden om sammanlagt 1 625 hektar, varå skulle utläggas 3 300 tomter med en medelareal av 2 700 kvadratmeter. Denna exploatering, som antagits kunna påbörjas omedelbart och vara avslutad inom 20 år, skulle bestå av i huvudsak sportstugebebyggelse i skogsmarkerna, i någon mån av fritidsbebyggelse av kolonistugekaraktär på åkerjord samt till en mindre del av sommarvillor. Broförbindelse med Lidingön har icke ansetts erforderlig enligt detta alternativ.

Vattenbyggnadsbyrån har funnit, att det andra alternativet skulle lämna det för exploatören mest gynnsamma resultatet och exploateringsvärdet på egendomen enligt detta alternativ skulle utgöra 5,2 milj. kronor.

Utredningen uppger vidare, att dessa alternativ granskats av statens byggnadslånebyrå, som förklarar, att en broförbindelse till Lidingön torde få betalas i huvudsak av exploatören. Det första alternativet inrymmer också ett så stort antal oberäkneliga faktorer, att egendomen icke torde böra äsättas ett på exploatering enligt detta alternativ grundat tätbebyggelsevärde. Det andra alternativet anser byggnadslånebyrån däremot böra kunna godtagas, men när kostnaderna för utbyggnad av vägnätet och för vatten- och avloppsanläggningar även böra belasta exploatören utgör exploateringsvärdet enligt byggnadslånebyråns uppskattning endast 3,7 milj. kronor.

Vad härefter angår det av ledamoten av kommittén för partiellt arbetsföra, ingenjören Hjalmar Cederström till utredningen överlämnade förslaget skulle egendomen utnyttjas efter en av experter ledd regional och social planering, så att där skulle skapas ett sådant kombinerat landsbygds- och stadssamhälle, att det kunde tjänstgöra som en socialväsendets forsknings- och försöksstation. Utredningen framhåller emellertid, att en förutsättning för att denna nya samhällsbildning skall kunna komma till stånd enligt Cederströms egen uppgift är att en bro anlägges över Askrikefjärden. Förslaget innebär också ett utnyttjande av egendomen på mycket lång sikt, medan utredningens uppgift är att uppdraga riktlinjerna för dess disposition under den närmaste framtiden. Det väsentliga i Cederströms plan anser utredningen sålunda ligga utanför ramen för dess utredningsuppdrag.

Utredningen tager härefter till behandling upp frågan om användandet av vissa områden av egendomen, samt erinrar om att dåvarande innehavaren av fideikommisset genom arrendekontrakt den 25 mars 1899 upplät det under Bogesund 1^a lydande torpet *Karlsudd jämte de till Tenö 1^a hörande Stora och Lilla Styrmansholmarna* till ett för ändamålet bildat bolag. Arrendetiden fastställdes till 50 år, räknat från den 14 mars 1900. I kontraktet stadgades rätt för bolaget att å området låta uppföra byggnader samt att efter styckning utarrendera större eller mindre delar därav till andra personer. Vid arrendetidens slut skulle jordägaren enligt kontraktet äga tilllösa sig å området befintliga byggnader. Dessa utgöras till största delen av sommarvillor, tillhöriga enskilda personer, vilka i allmänhet äro del-

ägare i bolaget. Värdet å villorna har i samband med expropriationsmålet uppskattats till 666 450 kronor.

Utredningen föreslår att byggnadsplan eller — efter ikraftträdandet av den nya byggnadslagen — stadsplan upprättas för området i dess helhet. Sedan tomtindelning skett böra tomterna upplåtas med tomträtt under förslagsvis 60 år. Någon försäljning bör däremot enligt utredningen icke ifrågakomma.

Beträffande användningen av egendomens mark i övrigt framhåller utredningen, att statens markreserver för byggnadsändamål i och i närheten av Stockholm blivit alltmer begränsade och att på sista tiden vissa större statliga institutioner måst planeras utanför staden. På förfrågan från utredningen har byggnadsstyrelsen meddelat, att styrelsen icke anser det uteslutet, att behov av område inom egendomen kan komma att uppstå för tillgodoseende av statliga byggnadsbehov. Det har emellertid visat sig svårt för styrelsen att redan nu lämna närmare uppgifter därom.

Till beaktande vid uppgörande av förslag till egendomens disposition har vidare försvarsdepartementet till utredningen överlämnat en av chefen för sjökrigsskolan vid Näsbypark gjord framställning att såsom *övningsområde* för skolan få disponera ett område mellan Frösvik och Röskär. Området, som innehåller cirka 15 hektar åker och äng och cirka 120 hektar skogsmark, är beläget å ömse sidor om den s. k. Sandviken och begränsas i öster av vägen Frösvik—Sandvreten—Helsund. Området skulle användas för skjututbildning, handvapentjänst, sprängtjänst, landstigningsövningar, fälttjänst, simning och rekreation. För att ett övningsområde skulle kunna användas till samtliga dessa ändamål fordrades att det vore beläget tillräckligt långt från bebyggelse, att det hade lämplig terräng med lämpliga nivåskillnader, skogsbestånd, lämpligt kulfång m. m. samt att det ej vore beläget för långt från skolan.

Ifrågavarande område finner utredningen erbjuda påtagliga fördelar i nämnda hänseenden, bl. a. på grund av tillgången till en relativt lång strand. Någon skjutbana skulle icke byggas, men skjutning skulle förekomma minst en gång i veckan. Hinder skulle dock ej möta att under mellantiden använda området som bete. Vidare skulle något stängsel icke uppföras omkring området. Utredningen anser, att oaktat vegetationen kommer att utsättas för viss slitning och åverkan, ett till arealen begränsat område vid Sandviken bör upplåtas till skolan. Villkoren därför böra enligt utredningen regleras efter förhandlingar mellan den myndighet som kommer att handhava förvaltningen av egendomen samt skolan.

Utredningen tager härefter till behandling upp frågan om Bogesundslandets användande såsom *fritidsområde* och understryker, att egendomen ur många synpunkter erbjuder goda möjligheter för ordnande av semesteranläggningar för en bred publik. Vattnet i Askrikefjärden är visserligen icke förstklassigt, men har dock uti en av statens institut för folkhälsan i juli 1947 lämnad översikt över badvattenförhållandena omkring Stockholm be-tecknats såsom tillfredsställande. Man kan också räkna med en viss förbätt-

ring av vattnets kvalitet sedan vissa projekterade reningsanläggningar i Stockholms större förorter tillkommit. I de längre bort från Stockholm belägna fjärdarna vid egendomen anses vattnet däremot vara av mycket god beskaffenhet. Enligt utredningen föreligga sålunda goda förutsättningar för att Bogesund skall kunna bli ett livligt frekventerat fritidsområde och utflyktsland. En stor del av de barn som årligen företaga skolresor till Stockholm skulle enligt utredningen också kunna förläggas till Bogesund, och även för Stockholms skolbarn skulle förläggningsmöjligheterna kunna bli av värde, bl. a. vid sportloven under vintern, då omkring 60 000 ungdomar skola placeras i lämplig friluftsmiljö. Därvid skulle enligt utredningen slottet kunna utgöra en lämplig centralpunkt för en fritidsanläggning. Med hänsyn till behovet av sådana områden anser utredningen, att denna anläggning skulle kunna bli av avsevärd storlek.

Enligt utredningen har man emellertid här i landet funnit, att speciellt den publik med begränsade resurser, som man i första hand torde böra söka, icke kan erlægga högre avgifter än som nått och jämnt täcka anläggningarnas driftkostnader, varför de fasta kostnaderna för anläggningarna till större delen torde få bestridas med särskilda medel. Dessa kostnader inklusive del i kostnader för restauranger, badplatser och övriga gemensamhetsanläggningar torde enligt ett av Vattenbyggnadsbyråns stadsplaneavdelning avgivet förslag angående egendomens utnyttjande för fritidsändamål kunna uppskattas till cirka 3 000 kronor per bäddplats. Utredningen påpekar emellertid, att Vattenbyggnadsbyrån framlagt förslag om att göra fritidsanläggningen räntabel på annat sätt. Enligt detta förslag skulle anläggningen givetvis inriktas på friluftsliv, promenader, fiske och båtutflykter m. m., men därutöver skulle den förströelse, som skulle bjudas publiken kunna göras mer värdefull med teater, musik och sång. Vidare skulle lokaler kunna anordnas för konst, heminredning o. s. v., varigenom man skulle nå en publik som i många fall icke tidigare haft tillgång till eller intresse för dylika ämnen. Vidare kunde tänkas uppträdande av framstående skådespelare och andra konstnärer.

Utredningen framhåller, att det av Vattenbyggnadsbyrån sålunda skisserade förslaget kräver ett betydande kapitalutlägg. Möjligheter föreligga dock att erhålla bidrag ur fonden för friluftslivets främjande, till vilken fond tipsmedel avsättas.

Om erforderligt kapital kunde anskaffas och ett förslag i enlighet med de riktlinjer Vattenbyggnadsbyrån skisserat skulle komma till utförande, anser utredningen, att en lämplig driftsform för ett sådant företag vore att för ändamålet bilda ett aktiebolag. I detta skulle förslagsvis staten äga halva aktiekapitalet, medan återstoden skulle fördelas mellan fritidsorganisationerna, såsom Folkrorelsernas rese- och semesterorganisation (Reso), Föreningen för skidlöpningens och friluftslivets främjande i Sverige (Skidfrämjandet) m. fl. Eventuellt skulle även Arbetarnas bildningsförbund (ABF) kunna tänkas ingå såsom aktieägare.

Beträffande *jordbruket på egendomen* framhåller utredningen, att bruk-

ningsenheternas arrondering i de flesta fall är synnerligen olämplig och att erforderlig arbetskraft icke kunnat anskaffas på grund av bristen på bostäder eller, där sådana finnas, deras undermåliga beskaffenhet. Vidare utgöres åkern i stor utsträckning av mångåriga, delvis med vilda gräs och örter eller mossa beväxta vallar. De flesta ekonomibyggnader ha befunnits i sådant skick att de icke kunna repareras och i några fallfärdiga ladugårdar ha djur icke kunnat hållas på grund av risken för olycksfall. Beträffande tillståndet på de olika gårdarna hänvisar utredningen till den redogörelse, som återfinnes som bilaga A till Kungl. Maj:ts proposition nr 111/1946.

Värdet å jordbruksjorden har av särskilda värderingsmän i samband med expropriationsmålet uppskattats till högst 975 000 kronor.

Efter besittningstagandet har domänstyrelsen vidtagit en del åtgärder för avhjälpan av de värsta bristerna i egendomen varjämte arbeten pågå med egendomens elektrifiering.

Utredningen har uppgjort ett förslag till ett antal lämpligt sammansatta brukningsenheter, vilkas omfattning framgår av en vid betänkandet fogad bilaga, betecknad A, vilken såsom bilaga 1 torde få bifogas detta protokoll. Enligt den i nämnda bilaga uppgjorda kostnadsberäkningen skulle iståndsättande och uppförande av erforderliga byggnader jämte anläggande av en central maskinstation draga en kostnad av 1 415 000 kronor.

Vad beträffar frågan i vilken form jordbruket å de planerade nya enheterna skall drivas har utredningen ansett följande tre alternativ kunna ifrågakomma.

a) Samtliga brukningsenheter utarrenderas var för sig till enskilda brukare i enlighet med de grunder, som gälla beträffande utarrendering av kronan tillhörig jordbruksegendom;

b) Tre större brukningsenheter utarrenderas såsom föreningsjordbruk aningen var för sig till tre skilda sambruksföreningar eller eventuellt gemensamt till en dylik förening. Övriga brukningsenheter utarrenderas till enskilda brukare enligt alt. a);

c) Förutnämnda tre brukningsenheter drivas av staten i egen regi och övriga enheter utarrenderas enligt alt. a).

Utredningen framhåller, att om någon eller några brukningsenheter drevs i statens regi skulle möjligheter kunna beredas till viss försöksverksamhet, bl. a. för statens forskningskommitté för lantmannabyggnader. Emellertid bör det enligt utredningen bero på senare överväganden, i vilken form de föreslagna brukningsenheterna skola drivas.

Med hänsyn till egendomens arrondering och belägenhet anser utredningen, att driften i huvudsak bör inriktas på mjölkproduktion.

Vidare föreslår utredningen med hänsyn till att viss mark, som nu avses för jordbruksändamål, i framtiden kan behöva tagas i anspråk för andra ändamål, att jordbrukets ekonomibyggnader planeras för relativt kort tid, 20—30 år, samt att bostäderna för jordbruket uppföras på sådant sätt, att de kunna utnyttjas i full utsträckning även om jordbruket i viss utsträckning lägges ned.

Beträffande *skogsbruket* erinrar utredningen, att den övertvägande delen av egendomen utgöres av skogsmark. Av den redovisade arealen, omkring 2 520 hektar, uppgår den produktiva skogsmarken till 1 867 hektar. På sistnämnda mark representeras de olika trädslagen till 31 procent av tall, 41 procent av gran och 28 procent av lövträd. Den ideala avkastningsförmågan uppskattas enligt utredningen till 4,88 kubikmeter per hektar och år, motsvarande en medelkvantitet av 4,15 kubikmeter. Den årliga uthålliga avkastningen har beräknats uppgå till cirka 9 000 kubikmeter.

Värdet av skogsmark och växande skog har i expropriationsmålet uppskattats till 2 359 992 kronor.

Utredningen har beräknat behovet av arbetskraft för en rationell skogs-skötsel å egendomen till 24 skogsarbetare och 5 å 6 körare. Enär detta behov endast till obetydlig del synes kunna fyllas i orten, måste de flesta skogsarbetarna anställas samt beredas bostäder på platsen. Kostnaderna för erforderliga bostäder har utredningen beräknat till omkring 85 000 kronor.

Vidare har utredningen beräknat kostnaderna för vattenavledning av åkerjord och skogsmark samt täckdikning av åkerjorden till 300 000 kronor.

Slutligen tager utredningen upp frågan om *jakten och fisket* på egendomen. Jakten är f. n. utarrenderad och då egendomen i jakthänseende utgör en lämplig enhet, anser utredningen, att någon omedelbar ändring i jakträttens disposition icke synes erforderlig. Fisket är, framhåller utredningen, på vissa ställen tämligen rikt givande, och i stort sett samtliga fiskevatten äro numera av domänstyrelsen utarrenderade till i huvudsak yrkesfiskare. Utredningen föreslår, att fisket i princip skall upplåtas åt yrkesfiskare men att även vederbörande jordbruksarrendator skall tillerkännas rätt till husbehovsfiske. Även sportfiske bör enligt utredningen upplåtas i anslutning till de områden, som kunna ifrågakomma för fritidsändamål.

Sammanfattningsvis framhåller utredningen, att tre alternativ framkommit för egendomens utnyttjande. Enligt det första alternativet, vilket utredningen betecknar A-förslaget, skulle den rådande vanhävden på egendomen hävas samt tio brukningsenheter för jordbruksdrift och två för trädgårdsdrift förses med ändamålsenliga byggnader, varjämte erforderliga vattenavlednings- och vägbyggnadsarbeten m. m. skulle utföras. Kostnaderna för dessa arbeten beräknas till närmare två milj. kronor. Enligt detta alternativ skulle egendomen också i väsentlig omfattning kunna utnyttjas såsom fritids- och semesterområde, varvid i första hand skulle anläggas ett antal »semesterbyar» med gruppvis förlagda byggnader. Jordbruksdriften eller skogsbruket skulle ej komma att inskränkas av denna verksamhet.

På Karlsuddsområdet och även på andra områden skulle upplåtelse med tomträtt eller enligt andra långfristiga avtal ske av mark till villor eller sommarstugor. Dessutom skulle vid Elleboda invid stora genomfartsvägen, där redan viss bebyggelse finnes och där en maskinstation för jordbrukets behov skulle förläggas, tomtupplåtelse ske med samma rätt, i första hand till hantverkare eller andra yrkesmän av betydelse för orten.

Enligt det andra alternativet, av utredningen benämnt B-förslaget, skulle

en onfattande exploatering av egendomen ske för sportstugeändamål. Enligt den tidigare omnämnda planen skulle under 20 år utläggas 3 300 tomter, vilket bland annat skulle medföra, att endast cirka 230 hektar åker därefter skulle återstå för jordbruksändamål. Denna exploatering skulle också medföra, att egendomen i längden ej skulle kunna bibehålla karaktären av fritidsområde för en större allmänhet.

Det tredje alternativet, benämnt C-förslaget, förutsätter såväl en bro från Lidingön till Bogesundlandet som en ny bro mellan Stockholm och Lidingön. Härvid skulle en bebyggelse av ren stadskaraktär kunna tänkas med bland annat industribeskydd, hamnanläggningar etc. Jordbruket skulle därvid kunna bedrivas endast i begränsad omfattning.

Utredningen påpekar, att av det värde expropriationsnämnden åsatt egendomen, 11,6 milj. kronor, något över 2,2 milj. kronor belöper på jordbruk, skogsmark, skog, jakt och fiske samt nära 9,4 milj. kronor på tomtmark och särskilda fastigheter m. m. Om krav skulle ställas på utvinnande eller förräntning i högsta möjliga grad av dessa värden, skulle detta enligt utredningen förutsätta en hårdare exploatering och ett uttagande av högre tomtvärden än om den värdering som domänstyrelsen verkställt skulle läggas till grund vid beräkning av det belopp som skulle uttagas ur egendomen.

Utredningen framhåller, att dispositionen av egendomen måste ses på lång sikt och att det kan vara av ej ringa värde för staten att på nära avstånd från huvudstaden ha tillgång till markreserver för allmänna ändamål. Utredningen anser det därför tveksamt om en omedelbar forcering av egendomens exploatering till bebyggelse i större skala bör ske. Beaktas bör också, framhåller utredningen, att anledningen till statens besittningstagande av egendomen varit den rådande vanhävden och ingalunda en önskan att snarast möjligt exploatera egendomen för andra ändamål.

Utredningen har också kommit till den uppfattningen, att ett ianspråktagande av egendomen i väsentlig omfattning såsom ett fritids- och semesterområde skulle fylla ett nyttigt ändamål och vara till gagn för en mycket stor allmänhet.

Utredningen förmenar, att A-förslaget åtminstone för en nära liggande framtid skulle innebära en lämplig och även samhällsnyttig användning av egendomen. Visserligen skulle ganska ringa förräntning på gjorda investeringar erhållas vid en sådan exploatering, men betydande ideella värden skulle kunna utvinnas samt folkhälsa och trivsel främjas, varjämte en stor och värdefull markreserv skulle hållas i beredskap för framtida statliga och samhälleliga behov.

Ett genomförande av detta förslag skulle således, framhåller utredningen, icke utesluta att B- och C-förslagen framdeles kunde realiseras, om en sådan utveckling skulle befinnas önskvärd.

Yttrandena.

I samtliga yttranden tillstyrkes i huvudsak utredningens förslag, och på flera håll understrykes, att en omedelbar fondering av egendomens exploatering icke bör ifrågakomma.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att det med hänsyn till den förhandenvärande ringa tillgången på lämplig mark för olika statliga byggnadsbehov inom och invid huvudstaden redan nu finnes anledning att allvarligt överväga alla möjligheter för en utflyttning från de mera centrala delarna av Stockholm av sådana institutioner, som icke med nödvändighet behöva behålla en förläggning inom eller alldeles invid staden. Vissa jordbruket närstående institutioner, såsom statens växtskyddsanstalt, centrala frökontrollanstalten, lantbruksakademiens experimentalfält och Bergianska trädgården binda för närvarande områden i stadens omedelbara närhet. På Bogesundsområdet skulle de kunna beredas det utrymme, som för närvarande erfordras, och därjämte erhålla goda möjligheter för framtida utvidgningar. Genom en sådan förflyttning skulle också värdefulla områden frigöras för sådana statliga institutioner, som med nödvändighet måste förläggas till själva huvudstaden eller dess omedelbara närhet. Byggnadsstyrelsen föreslår därför, att möjligheterna för en förläggning av ovannämnda institutioner till Bogesundsområdet upptages till prövning.

Domänstyrelsen anser det välbetänkt, att såsom utredningen föreslagit gå försiktigt fram med exploateringen av området och i görligaste mån avvakta utvecklingen och uppkommande krav på mark för olika ändamål. Med hänsyn till de särskilda förutsättningar för egendomens utnyttjande som fritids- och semesterområde som föreligga, bör markens användning för sådant ändamål givas bestämt företräde framför dess utnyttjande för bostads- och industribyggelse, intill dess utvecklingen framtvingar en dylik disposition av egendomen.

Domänstyrelsen anser sålunda utredningens förslag välgrundade och har i princip icke något att erinra däremot. Möjligen kan enligt domänstyrelsens uppfattning en viss tveksamhet hysas mot att utarrendera delar av egendomen såsom föreningsjordbruk, enär det är troligt att jordbruken inom ej alltför avlägsen framtid komma att inskränkas för tillgodoseende av andra markbehov. En avveckling av sambruksförening som arrendator skulle då bli en omständligare fråga än om vanliga arrendeförhållanden vore rådande. Vidare erinrar domänstyrelsen, att — för den händelse styrelsen skulle komma att handhava förvaltningen — förekommande byggnadsarbeten å Bogesund icke kunna rymmas inom den för domänstyrelsen fastställda byggnadskvoten.

Med hänsyn till att Stockholms innevånare komma att utgöra det ojämförligt största klientelet i fråga om att utnyttja egendomen såsom fritidsområde, kan man emellertid ifrågasätta, anser domänstyrelsen, huruvida staten är det lämpligaste organet att handhava denna exploatering. Domän-

styrelsen anser det därför böra övervägas, huruvida icke, sedan staten bedömt vilka markreserver som böra göras för statens räkning, den övriga delen av egendomen skulle kunna erbjudas Stockholms stad.

Beträffande det område, som föreslagits till inköp för försvarets räkning, framhåller *statskontoret*, att kostnaderna för en dylik upplåtelse enligt fullt affärsmässiga beräkningsgrunder skola bestridas från anslag under fjärde huvudtiteln. Kostnaderna för iståndsättande av fornlämningar inom egendomen böra utgå av medel, som under åttonde huvudtiteln anvisats riksantikvarieämbetet till vård och underhåll av fornlämningar och byggnadsminnesmärken.

Kammarkollegium anser, att det med hänsyn till det stora antal personer som med säkerhet kommer att söka sig ut till Bogesund skulle vara säkrare att skydda de där befintliga naturminnesmärkena genom bestämmelserna i lagen om naturminnesmärkens fredande än genom endast av domänstyrelsen meddelat beslut om fredande på sätt som brukar ske i fråga om områden och föremål av likartad beskaffenhet å kronoegendomar. Vidare understryker kollegium, att djurlivet på egendomen bör gynnas och att särskilt älg- och rådjursstammarna böra bevaras. Med hänsyn till egendomens nära belägenhet till Stockholm ifrågasätter kollegiet, om icke allt fiske borde upplåtas till sportfiskare.

Statens fritidsnämnd anser det vara av synnerlig vikt, att egendomens särprägel så långt möjligt bibehålles och att ett icke alltför begränsat, om möjligt sammanhängande område, för framtiden avsättes för friluftsliv. Nämnden fäster också uppmärksamheten på att försvarsutredningen föreslagit indragning av flygflottiljen vid Hägernäs och påpekar, att om så skulle bliva fallet erforderliga områden för sjökrigsskolan med fördel skulle kunna upplåtas där och att då icke skulle finnas något behov för skolan att erhålla något område på Bogesundlandet.

Beträffande administreringen av de av utredningen ifrågasatta friluftsanläggningarna tala enligt nämndens mening övervägande skäl för att denna fråga löses genom att någon fritidsorganisation anförtros detta uppdrag.

Slutligen framhålla *lantbruksstyrelsen* och *Östra Ryds kommun*, att de som under avsevärd tid arrenderat tomtmark å Karlsudd böra få inlösa tomterna.

I särskild skrivelse av den 31 januari 1948 har domänstyrelsen, som erinrar om att markinköpsfonden är avsedd för inköp av skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark, hemställt, att särskilda statsanslag måtte anvisas för gäldandet av löseskillingen och övriga med egendomens inlösen förenade utgifter. Styrelsen uttalar i samband härmed, att arealen åker och annan odlad jord på Bogesund motsvarar mer än 27 procent av skogsmarksarealen och utgör nära 680 hektar. Av expropriationsersättningen belöpa endast omkring 20 procent å skog och skogsmark jämte jakt och fiske, medan omkring 80 procent belöpa å exploateringsbar tomtmark. Ett disponerande av markinköpsfondens medel för inlösen av egendomen, när inlösenkostnaden till så övervägande del hänför sig till exploateringsbar

tomtmark, anser domänstyrelsen icke vara förenligt med fondens ändamål att möjliggöra förvärv till kronan av skogsmark eller till skogsbörd lämplig mark. Inlösenkostnaden bör således enligt domänstyrelsen icke gäldas ur markinköpsfonden.

Anslag borde enligt domänstyrelsen även anvisas för ersättning till domänfonden för förskotterade nettokostnader för egendomens förvaltning samt för reglering av vissa försäljningar av virke från egendomen, vilka avslutats innan egendomen togs i anspråk av kronan.

Även frågan om egendomens förvaltning i fortsättningen anser domänstyrelsen böra upptagas till avgörande i detta sammanhang. Styrelsen uttalar därvid, att de mest krävande arbetsuppgifterna beträffande egendomen torde bliva att häva vanhävden och att verkställa exploatering av området för tomtändamål samt att föranstalta om upplåtelser för fritidsändamål. Ett handhavande av egendomen skulle således enligt styrelsens åsikt komma att väsentligt avvika från domänstyrelsens egentliga arbetsuppgifter, varför styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte överväga vilken statlig myndighet som lämpligen bör handhava egendomen.

Stockholms stad och *Lidingö stad* tillstyrka bifall till utredningens förslag.

Stadsfullmäktige i Vaxholm framhåller, att Vaxholm har ett vitalt intresse av att så mycken permanent bebyggelse som möjligt förläggas till de delar av egendomen, som gränsa intill staden, men uttalar samtidigt ett önskemål, att området närmast Pålundsbrons landfäste å Bogesundslandet samt det s. k. Montebelloområdet icke måtte få bebyggas.

Östra Ryds kommun anser, att ett område bör reserveras för industriändamål, vilken åtgärd icke skulle förrycka den allmänna planen men däremot giva Östra Ryd möjlighet att få större befolkning och därmed att få förbliva självständig primärkommun. Samtidigt skulle Stor-Stockholm få tillfälle att avlasta en del industri, som framdeles icke kan rymmas inom storstaden.

Vidare bör enligt kommunen de i betänkandet föreslagna fritidsområdena i form av semesterbyar till sin belägenhet noga fixeras och förläggas till trakten närmast slottet. Om eventuellt andra områden skulle upplåtas för fritidsändamål böra dessa ordnas såsom småstugeområden, då härigenom en effektivare kontroll blir möjlig. Områden för tältning anser kommunen ur många synpunkter icke önskvärda. Vidare anser kommunen det kommunalekonomiskt icke försvarligt, att stora delar av egendomen skola användas till fritidsområden och att kommunen därigenom får mindre utsikter till ett växande skatteunderlag.

Departementschefen.

Bogesunds på helt kort avstånd från Stockholm belägna egendom erbjuder med sitt stora, i det närmaste obebyggda område i många avseenden rika möjligheter till användning. Dess vackra natur och långa stränder göra å ena sidan egendomen väl lämpad som friluft- och semesterort och för sportstugebebyggelse, medan å andra sidan närheten till Stock-

holm medför, att krav nu eller i framtiden möjligen kunna ställas på dess utnyttjade mark för bostäder och annan stadsbebyggelse.

Med nu förefintliga kommunikationsförhållanden kunna möjligheterna att utnyttja egendomen sägas vara i viss mån begränsade, men trots detta erbjuda sig ur olika synpunkter flera alternativ vid bestämmandet av egendomens disponering. Om man uteslutande toge hänsyn till de omständigheter, som gjort att egendomen kommit i kronans hand, skulle ett hävande av vanhävden av åkerbruket och en upprustning av egendomen såsom jordbruksegendom framstå som det mest angelägna. Emellertid har egendomen vid expropriationen åsatts ett värde, som till största delen hänför sig till möjligheterna att använda området som tomtmark. Att genom jordbruksdrift utvinna skäligen avkastning av den för egendomen erlagda löseskillingen torde vara helt uteslutet. Om rent ekonomiska synpunkter anlades på frågan, skulle därför en mycket snabb och hård exploatering av egendomen genom tomtförsäljning bliva nödvändig, och det torde vara tveksamt om det ens genom en sådan exploatering vore möjligt att erhålla full ersättning för de på egendomen nedlagda kostnaderna. En sådan exploatering skulle emellertid medföra avsevärda olägenheter. Egendomen har, som jag förut sagt, icke endast värde såsom tomtmark utan har även ideella värden, som nu kunna utnyttjas av stora kategorier människor, men som vid exploatering av marken för bebyggelse skulle bliva förbehållna ett relativt fåtal. Möjligheterna att längre fram i tiden använda egendomen till ändamål, som kanske komma att framstå såsom mera angelägna, skulle också förhindras.

Över huvud taget synes mig knappast anledning föreligga att nu fatta bestämd ståndpunkt beträffande frågan om egendomens utnyttjande i framtiden. I görligaste mån böra möjligheterna lämnas öppna att längre fram använda den för de ändamål, som då kunna befinnas mest angelägna, utan att man därför bör eftersätta de möjligheter till ekonomiskt utbyte av egendomen, som nu kunna vara för handen.

Det synes emellertid i hög grad angeläget också med hänsyn till syftet målet med egendomens övertagande, att jord- och skogsbruket snarast sättes i stånd. Man skulle därigenom även utvinna någon avkastning på det i egendomen nedlagda kapitalet. Samtidigt skulle egendomen kunna utnyttjas för fritidsändamål om så skulle befinnas önskvärt. Framför allt skulle man emellertid därigenom kunna avvakta utvecklingen och icke redan nu behöva binda sig för ett bestämt sätt att använda egendomen. Vissa områden torde emellertid, sedan byggnads- eller stadsplaner upprättats, kunna upplåtas till enskilda personer för sportstuge- och villabebyggelse. Så är fallet med för detta ändamål redan nu utnyttjade Karlsuddsområdet, Tenöområdet och Kullön. Dessutom torde tomter böra upplåtas vid Elleboda för annan permanent bebyggelse, närmast avseende bostäder och andra byggnader för jordbrukets och skogsbrukets behov. Då som jag förut uttalat möjligheterna att disponera egendomen i framtiden i görligaste mån böra lämnas öppna, torde det emellertid icke vara lämpligt att dessa tomter överlåtas, utan torde, såsom utredningen föreslagit, upplåtelse böra ske genom långfristiga avtal.

Vad angår det område, som av utredningen föreslås skola upplåtas till Sjökrigsskolan för övnings- och utbildningsändamål, synes frågan om denna upplåtelse böra anstå till dess frågan om indragning av flygflottiljen vid Hägernäs blivit avgjord. Skulle vid Hägernäs lämpliga områden för Sjökrigsskolan icke erbjuda sig, torde denna fråga böra tagas under förnyat övervägande.

Beträffande slottsbyggnaden har Kungl. Maj:t uppdragit åt byggnadsstyrelsen att utarbeta plan för dess restaurering och uppgöra förslag till dess framtida disposition. Frågan om slottets användning torde därför böra vila till dess detta arbete slutförts.

Vad härefter angår frågan, åt vilken myndighet förvaltningen av egendomen skall uppdragas, så har domänstyrelsen, som den 30 mars 1946 av Kungl. Maj:t förordnats att för kronans räkning taga egendomen i besittning, i sin skrivelse uttalat den åsikten, att förvaltningen av en sådan egendom som Bogesund måste anses ligga vid sidan av domänstyrelsens egentliga arbetsuppgifter. Vissa av de uppgifter, som komma att åvila den myndighet, som skall förvalta Bogesund, torde visserligen icke direkt vara att hänföra till jordbruk eller skogsbruk, men dessa synas dock vara av så oväsentlig betydelse i förhållande till huvuduppgiften, nämligen att åter istandsätta och på ett rationellt sätt driva jordbruket och skogsskötseln, att de knappast böra ha någon avgörande betydelse vid bedömande av denna fråga. Det synes mig därför lämpligast att uppdraga åt domänstyrelsen att fortsättningsvis handhava förvaltningen av egendomen. I huvudsak synes därvid den av utredningen föreslagna uppdelningen i brukningsenheter böra följas och de olika brukningsenheterna utarrenderas till enskilda brukare eller, om så i något fall skulle befinnas lämpligt, till sambruksföreningar. Ett undantag synes emellertid böra göras för huvudgården, säteriet Bogesund 1¹, som torde ha vissa förutsättningar att kunna användas för försöksverksamhet. För att bereda möjlighet härtill, bland annat för statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, synas två olika anordningar för egendomens skötsel kunna övervägas. Antingen kunde egendomen drivas i domänstyrelsens egen regi och i likhet med egendomen Berga i Västerhanninge socken i Stockholms län underställas styrelsen för Stockholms läns lantbruksskola och med rektorn för denna skola såsom platschef eller också skulle egendomen kunna hänföras till försöksväsendet och på samma sätt som övriga statliga försöksgårdar ställas under styrelsens för lantbrukshögskolan förvaltning och överinseende. Därest riksdagen bifaller det förslag till organisation av försöksväsendet som jag i annat sammanhang framställer synas starka skäl kunna åberopas för det sistnämnda alternativet. Detta spörsmål torde dock få göras till föremål för ytterligare utredning och härpå grundade förslag underställas riksdagen. I avvaktan härpå bör emellertid erforderliga åtgärder till upprustning av egendomen och förbättring av byggnadsbeståndet kunna vidtagas, eftersom detta icke torde föregripa ett framtida beslut om formerna för egendomens förvaltning. Tills vidare torde alltså förvaltningen av egendomen få kvarligga hos domänstyrelsen.

Några särskilda föreskrifter för skogsbruket synas icke vara erforderliga, utan synes skogen i stort sett böra förvaltas enligt för kronoparker gällande grunder. Då emellertid egendomen möjligen kan komma att användas även för fritidsändamål, torde största hänsyn till naturskydd och landskapsvård böra tagas så att egendomens skönhetsvärden bevaras och utvecklas. Även djurlivet torde böra främjas och vissa mindre områden lämnas såsom skydd åt fågellivet, varjämte särskild hänsyn torde böra tagas till älg- och djursstammarna.

Som jag inledningsvis påpekat, ha medel till inlösen av egendomen utgått ur domänverkets markinköpsfond. Då emellertid förvärvet av en egendom av Bogesunds beskaffenhet icke synes vara förenligt med ändamålet med denna fond, torde särskilt statsanslag böra anvisas för gäldandet av löseskillingen. Medel till detta ändamål synas böra utgå under ett anslag å kapitalbudgeten, benämnt Ersättning till domänverkets markfond för inlösen av Bogesunds egendom och vara av investeringsanslags natur. Med hänsyn till att vissa kostnader varit förbundna med expropriationsförfarandet torde anslaget böra upptagas till 12 900 000 kronor.

Kostnaderna för egendomens iståndsättande med avseende å vägar m. m. samt för jordbrukets och skogsbrukets upprustning torde böra bestridas från statens domäners fond, varefter fonden genom särskilt anslag torde böra ersättas för dessa utgifter. En snabb upprustning av egendomen är givetvis önskvärd, och arbetena därmed böra därför bedrivas med skyndsamhet. För budgetåret 1948/49 torde ett anslag å en milj. kronor för detta ändamål vara erforderligt. Medel synas böra anvisas under ett anslag, benämnt Ersättning till statens domäners fond för utgifter för iståndsättande av jord- och skogsbruket på Bogesunds egendom och av reservationsanslags natur.

Under återopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att

dels å driftsbudgeten för budgetåret 1948/49 under nionde huvudtiteln till *Ersättning till statens domäners fond för utgifter för iståndsättande av Bogesunds egendom* anvisa ett *reservationsanslag* av 1 000 000 kronor,

dels ock å kapitalbudgeten för budgetåret 1948/49 under *statens domäners fond* till *Ersättning till domänverkets markfond för inlösen av Bogesunds egendom* anvisa ett *investeringsanslag* av 12 900 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Benno Gårdsten.

Bilaga.

Brukningsenheter och bebyggelse.**1. Bogesunds huvudgård.**

Omfattning: Bogesund 1¹ (med undantag av slottsområdet, trädgården och 17 ha vid gränsen mot Tenö 1¹), Askrike 1¹ och 2¹ samt torpen lilla Grandal och Nyhagen.

Areal: ca 140 ha.

Arealfördelning: åker 110 ha
bete 30 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st
kor 55 »
ungdjur 35 ».

En mindre fårbesättning kan eventuellt hållas på vissa betesmarker.

Arbetskraftsbehov: brukaren och 5 man.

Byggnader: Utredningen har undersökt möjligheterna av att bibehålla de befintliga ekonomihusen och därvid kommit till den uppfattningen, att ladugården kräver en omfattande reparation för att kunna utnyttjas samt att magasins- och logbyggnaden genom sin planering är mycket arbetskrävande. Enär ett bibehållande av ekonomihusen med deras nuvarande placering synes olämpligt med hänsyn till den föreslagna användningen av slottet med tillhörande parkområde för särskilt ändamål och kostnaderna för iståndsättandet av desamma bliva ungefär lika höga som för uppförande av nya, rationella hus, vill utredningen föreslå, att nya tidsenliga ekonomihus uppföras.

Den befintliga arrendatorsbostaden bör iståndsättas och uthyras antingen i anslutning till slottet eller på annat sätt. Utöver ett genom domänstyrelsens försorg redan ombyggt bostadshus, innehållande två fullt moderna arbetarbostäder om vardera två rum och kök samt ett enkelrum, erfordras ytterligare arbetarbostäder åt tre familjer även ny arrendatorsbostad.

Läget för den föreslagna nya bebyggelsen framgår av kartan bil. 4.

<i>Kostnader:</i> Ladugårdsbyggnad	kronor	90 000
Vagn- och redskapshus	»	9 000
Arrendatorsbostad	»	50 000
Arbetarbostäder för tre familjer	»	60 000
Arbetarbostäder, ombyggda	»	31 000
Vägar, vatten, ledningar etc.	»	10 000
		<hr/>
	kronor	250 000.

2. Slottsträdgården.

Areal: Den nuvarande arealen, ca 4,5 ha, utökas med ytterligare 5 ha från huvudgården.

Byggnader: Trädgårdsvillan ombygges och moderniseras till bostad för två familjer. En trädgårdsbod uppföres. Frågan om uppförande av växthus torde böra bliva beroende på överenskommelse med blivande arrendator.

<i>Kostnader:</i> Trädgårdsvillan	kronor	35 000
Trädgårdsbod	»	5 000
Vatten, ledningar etc.	»	5 000
		<hr/>
	kronor	45 000.

3. Tenö.

Omfattning: Tenö 1^a jämte 17 ha av Bogesund 1^a.

Areal: ca 22 ha.

Arealfördelning: åker 17 ha
bete 5 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st
kor 8 »
ungdjur 5 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren jämte tillfälligt lejd arbetskraft.

Byggnader: De nuvarande bostads- och ekonomihusen bibehållas och restaureras. Vissa uthus böra dock rivas. En lada bör nybyggas å Bogesundsdelens.

Planeringen av Tenö synes böra göras relativt provisorisk med hänsyn till att bostadsbebyggelse kan förväntas där inom en nära framtid. Efter områdets eventuella exploatering bör kvarvarande åker lämpligen brukas tillsammans med huvudgården.

<i>Kostnader:</i> Lada	kronor	12 000
Reparationer å befintliga byggnader	»	13 000
		<hr/>
	kronor	25 000.

4. Kullön.

Omfattning: Norrkulla 1^a och Söderkulla 1^a.

Areal: ca 22 ha.

Enär denna ö torde kunna komma i fråga för exploatering för sportstugu-bebyggelse, bör någon permanent jordbruksbebyggelse icke planeras därstädes. Intill dess denna exploatering sker, bör jorden upplåtas för betesändamål antingen till arrendator inom Bogesundsområdet eller annat närliggande jordbruk.

Samtliga byggnader äro belägna vid Norrkulla. Bostadshusen upprustas för uthyrning till sommargäster, alternativt så att en arrendator tills vidare kan använda desamma. Ekonomihusen torde efter vissa reparationer kunna utnyttjas såsom skydd åt betesdjur.

Kostnader: Diverse reparationer

	kronor	20 000.
--	--------	---------

5. Bullerholmen.

Omfattning: Bullerholmen 1^a.

Denna brukningsenhet bör utnyttjas såsom stödjordbruk till det rikt givande fisket omkring holmen. Eventuellt kan arrendatorn ha sig ålagt att utöva viss tillsyn över fiskevattnen.

Areal: ca 8 ha.

Arealfördelning: åker 5 ha
bete 3 ».

Beräknat kreatursantal: häst 1 st
kor 3 »
ungdjur 2 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren.

Byggnader: De nuvarande bostadshusen torde efter mindre reparationer kunna användas för uthyrning till sommargäster. Åt arrendatorn uppföres ett nytt bostadshus. Ladugården och häststallet repareras. Sjöbodarna iståndsätts.

<i>Kostnader:</i> Arrendatorsbostad	»	30 000
Reparationer	»	10 000
		<hr/>
		kronor 40 000.

6. Broknäs.

Omfattning: Broknäs 1¹, Nässeldalen 1¹ och del av Ut-Eke 1¹.

Areal: ca 55 ha.

Arealfördelning: åker 44 ha
bete 11 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st.
kor 20 »
ungdjur 12 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren och 2 man.

Med hänsyn till områdets läge och den omständigheten, att en tämligen väl arronderad brukningsenhet med relativt god jord här kan erhållas, anser utredningen, att en helt ny bebyggelse kan vara motiverad. De nuvarande byggnaderna äro helt förbrukade. Mangårdsbyggnaden kan möjligen för en mindre kostnad upprustas för uthyrning till sommargäster under några år framåt. Den övriga bebyggelsen rives.

Läget för den nya bebyggelsen framgår av kartan bil. 4. På grund av avståndet till det föreslagna bebyggelseområdet vid Ellboda bör, förutom arrendatorsbostad, bostäder åt en eller två arbetarfamiljer uppföras.

<i>Kostnader:</i> Ladugårdsbyggnad	kronor	35 000
Arrendatorsbostad	»	35 000
Arbetarbostäder för två familjer	»	40 000
Vagn- och redskapshus, magasin	»	10 000
Vägar, vatten, ledningar etc.	»	5 000
		<hr/>
		kronor 125 000.

7. Nibble—Törnboda—Gåsvik.

Omfattning: Nibble 1¹, Törnboda 1¹ samt Gåsvik 1¹ och 2¹.

Areal: ca 45 ha.

Arealfördelning: åker 31 ha
bete 14 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st
kor 20 »
ungdjur 12 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren och 2 man.

För utnyttjandet av dessa jordar bör ett brukningscentrum planeras vid Nibble. De nuvarande bostäderna därstädes iståndsättas för uthyrning till sommargäster. Nya bostadshus uppföras åt arrendatorn och en eller två arbetarfamiljer. De nuvarande ekonomibyggnaderna kunna delvis användas, bl. a. såsom redskapshus. Ny ladugårdsbyggnad uppföres.

Törnoda utnyttjas i huvudsak som betesmark, möjligen kan en del av jorden tidvis användas såsom slättervall.

Vid Gåsvik anläggas mångåriga vallar för slätter och bete. Bostadshuset därstädes iståndsättes för uthyrning till sommargäster. Ekonomibyggnaderna kunna med obetydlig upprustning användas till fårhus eller ungdjursstall. Enär Gåsvik sålunda utnyttjas extensivt, torde området relativt lätt kunna brukas från Nibble.

Läget av bebyggelsen framgår av kartan bil. 4.

På grund av den här föreslagna dispositionen av Törnoda och Gåsvik kommer en relativt stor kreatursbesättning att hållas vid Nibble.

<i>Kostnader:</i> Ladugårdsbyggnad	kronor	42 000
Arrendatorsbostad	»	35 000
Arbetarbostäder för två familjer	»	40 000
Reparationer av redskapshus	»	5 000
Diverse kostnader	»	3 000
		<hr/>
	kronor	125 000.

8. Ut-Eke—Ellboda—Södermyren.

Omfattning: Ut-Eke 1¹, Illeboda (Ellboda) 1¹ och del av förra torpet Södermyren.

Areal: ca 35 ha.

Arealfördelning: åker 28 ha
bete 7 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st
kor 13 »
ungdjur 8 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren och 1 man.

Ut-Eke bör utgöra brukningscentrum. De nuvarande båda bostadshusen därstädes upprustas åt brukaren och en arbetarfamilj. Befintliga ekonomibyggnader iståndsättas och tillbyggas.

<i>Kostnader:</i> Reparationer av bostadshus	kronor	30 000
Ombyggnad av ekonomihus	»	15 000
		<hr/>
	kronor	45 000.

9. Söderby—Sundby.

Omfattning: Söderby 1¹, 2¹ och 3¹ samt Sundby 1¹ med undantag av torpet Stensången.

Areal: ca 90 ha.

Arealfördelning: åker 75 ha
bete 15 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st
kor 40 »
ungdjur 25 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren och 4 man.

Byggnader: Ett helt nytt byggnadsbestånd, därav tre eller fyra arbetarbostäder, uppföres vid Söderby å den plats, som angivits å kartan bil. 4.

Sundby utnyttjas i huvudsak såsom betesmark. Det nuvarande bostadshuset därstädes upprustas för den nya brukningsenhetens behov eller för uthyrning. Ladugården bibehålles som mjölkningsstall m. m.

Söderby—Sundby kan eventuellt utarrenderas såsom föreningsjordbruk.

<i>Kostnader:</i> Ladugårdsbyggnad	kronor	63 000
Arrendatorsbostad	»	35 000
Arbetarbostäder för fyra familjer	»	80 000
Vagn- och redskapshus	»	7 000
Vägar, vatten etc.	»	10 000
		<hr/>
	kronor	195 000.

10. Ådalen.

Omfattning: torpen Ådalen och Smedsviken.

Areal: ca 9 ha.

På grund av områdets storlek och läge torde förutsättningarna för ett rationellt jordbruk därstädes icke föreligga. Bl. a. komma mjölktransporterna att medföra svårigheter. Efter överläggning med statens trädgårdsförsök anser utredningen, att torpen däremot kunna utnyttjas för trädgårdsbruk med frukt- och bärödling som huvudproduktion. Statens trädgårdsförsök skulle därvid kunna utföra en del mindre försök och samtidigt meddela viss rådgivning.

De befintliga ekonomibyggnaderna upprustas så att en häst och ett par kor kunna hållas.

Arrendatorsbostaden moderniseras. De tre övriga mindre bostadshusen kunna iståndsättas för uthyrning till sommargäster och böra upplåtas i samband med brukningsenheten.

<i>Kostnader:</i> Arrendatorsbostaden	kronor	15 000
Reparationer	»	5 000
		<hr/>
	kronor	20 000.

11. Frösvik.

Omfattning: Frösvik 1^a (med undantag av parkområdet och lägenheten Fågelsången), Haga 1^a och Långvreta 1^a.

Areal: ca 70 ha.

Arealfördelning: åker 55 ha
bete 15 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st
kor 30 »
ungdjur 20 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren och 3 man.

Ett helt nytt byggnadsbestånd uppföres å den plats, som angivits å kartan bil. 4.

De befintliga bostadshusen upprustas för uthyrning för olika ändamål.

<i>Kostnader:</i> Ladugårdsbyggnad	kronor	63 000
Arrendatorsbostad	»	35 000
Arbetarbostäder för tre familjer	»	60 000
Vagn- och redskapshus	»	7 000
Vägar, vatten etc.	»	10 000
		<hr/>
	kronor	175 000.

12. Holminge.

Omfattning: Holminge 1¹ samt förra torpen Nybygget och Träsket.

Areal: ca 30 ha.

Arealfördelning: åker 21 ha
bete 9 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st
kor 11 »
ungdjur 7 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren och en man.

Ett helt nytt byggnadsbestånd uppföres å den plats, som angivits å kartan bil. 4. De befintliga bostadshusen iståndsätts för uthyrning till sommar-gäster.

<i>Kostnader:</i> Ladugårdsbyggnad	kronor	30 000
Arrendatorsbostad	»	30 000
Arbetarbostad	»	20 000
Vagn- och redskapshus	»	8 000
Vägar, vatten etc.	»	7 000
		<hr/>
	kronor	95 000.

13. Röskär.

Omfattning: Röskär 1¹, Ernvik 1¹ och Sandvreten 1¹.

Areal: ca 60 ha.

Arealfördelning: åker 49 ha
bete 11 ».

Beräknat kreatursantal: hästar 2 st
kor 23 »
ungdjur 14 ».

Arbetskraftsbehov: brukaren och 2 man.

Ett helt nytt byggnadsbestånd uppföres å den plats, som angivits å kartan bil. 4. De befintliga byggnaderna rivs.

<i>Kostnader:</i> Ladugårdsbyggnad	kronor	49 000
Arrendatorsbostad	»	35 000
Arbetarbostäder för två familjer	»	40 000
Vagn- och redskapshus	»	6 000
Potatislagerhus	»	15 000
Vägar, vatten etc.	»	5 000
		<hr/>
	kronor	150 000.

14. Ladvik.

Areal: ca 6 ha.

Området brukas från den 14 mars 1947 såsom tillskottsjord till torpet Nyboda under egendomen Rydboholm. Bostadshuset uthyres sedan flera år tillbaka till sommargäster.

Utredningen anser, att någon ändring i denna disposition för närvarande icke bör vidtagas, samt att någon ny bebyggelse icke bör uppföras å området.

15. Bogsättra.

Omfattning: Bogsättra 1¹.

Areal: ca 5 ha i högt belägna, brant sluttande åkerlappar med oregelbunden figuration.

Skogen har flerstädes börjat intränga i åkern. Området, som är avsides beläget, saknar körväg.

Utredningen anser, att området bör utnyttjas för skogsproduktion.

Bostadshusen kunna uthyras till sommargäster. Övriga hus böra rivras.

16. Torpet Stensängen.

Areal: ca 4 ha åker i starkt kuperade, brant belägna backar.

Området bör i huvudsak utnyttjas för skogsproduktion. De närmast Holmingeviken belägna delarna kunna eventuellt utnyttjas såsom betesmark.

Bostadshusen kunna uthyras till sommargäster. Övriga hus böra rivras.

För jordbrukets behov bör en central maskinstation anläggas vid Ellboda.

<i>Kostnader:</i> Maskinhuset	kronor	50 000
Två familjebostäder	»	50 000
Vatten, avlopp etc.	»	5 000
		<hr/>
	kronor	105 000.

Efter utförandet av här angivna byggnadsarbeten och reparationer torde med nuvarande penningvärde de årliga arrende- och hyresinkomsterna å ifrågavarande bruksenheter kunna uppskattas till sammanlagt 60 000 å 70 000 kronor.

Anm. Med hänsyn till planerade väganläggningar bör den närmare placeringen av bebyggelsen vid Bullerholmen, Broknäs och Nibble—Törnboda—Gåsvik ske först efter samråd med vägförvaltningen.